

Puspa Shrestha

Best Quality Resource Site for Class 11 And 12 Students
(Based on Updated Curriculum 2077)

Puspa Shrestha

Best Quality Resource Site for Class 11 And 12
Students (Based on Updated Curriculum 2077)

 puspas.com.np

PDF Collections

Notes
Books
Model Questions

This PDF was downloaded from
puspas.com.np

Visit our website for more
materials.

puspas.com.np

Follow us on:

AR Dinesh

puspas.com.np

Puspa Shrestha

आजभोलि गाउँसहर जताततै चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानबाट उत्पादित वस्तुको चर्चा छ। नभन्दै देशविदेशमा रहेका नेपालीका घरमा यस औद्योगिक प्रतिष्ठानबाट उत्पादित कुनै न कुनै सामान पुगेकै छन्। केही वर्षअघिसम्म पनि हामी भन्ने गर्थौं “हाम्रो घरभित्र नेपाली ब्रान्डका कुनै पनि सामान छैनन्।”

तर अब त्यस्तो स्थिति छैन। हाम्रा घरभित्र कोठा कोठामा नेपाली उत्पादनका अनेक सामान छन्। त्यसमा पनि चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानका उत्पादनको बाहुल्य रहेको छ। हिजो मात्र अमेरिकामा बस्ने साथीसँग भिडियो च्याटमा उसले आफ्नो कोठाको दृश्य देखायो। नेपाली उत्पादनका सामानलाई बडो जतनसँग सजाएर राखेको रहेछ। अस्ट्रेलिया, जापान, क्यानडा, स्पेनतिरका साथीसँगको भिडियो च्याटमा पनि नेपाली उत्पादनका सामान सजिएको देखिएकै छ। नेपाली उत्पादनका सामानमध्ये पनि चोमोलुङ्माका उत्पादनको बाहुल्य देखिन्छ। त्यसो त नेपाल आउने अधिकांश विदेशीले यस प्रतिष्ठानका सामान नेपालको चिनाका रूपमा लैजान थालेका छन्। हेर्दाहेर्दै नेपालबाट विदेश निर्यात हुने वस्तुमा यस औद्योगिक प्रतिष्ठानका सामानको वर्चस्व हुँदै छ।

चोमोलुङ्मा सगरमाथाको अर्को नाम। सगरमाथा संसारको सर्वोच्च शिखर, नेपालीको मान, सान र पहिचान। यही नाममा औद्योगिक प्रतिष्ठान खोल्ने र नेपालको मौलिक पहिचानमा आधारित अनि स्थानीय कच्चा सामानको सदुपयोग गर्दै उद्योग स्थापना गर्ने सोचलाई मान्नेपछि। त्यति मात्र होइन त्यस्तो सोचलाई मूर्त रूप दिँदै सामान उत्पादन, बिक्री वितरणमा पनि चोमोलुङ्माको शिखर चुम्न सफल बन्नु चानचुने कुरा होइन।

‘चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठान’ यो नाम पहिलो पटक सुन्दा मलाई गज्जब लागेको थियो। केही समयपछि त्यस प्रतिष्ठानका उत्पादन मेरो घरमा भित्रिन थाले। सुरुमा मेरी जीवन सङ्गिनीले बाँसको काइँयो, थाँक्रो, फिपी, नाइलो, डालो, चाल्ने, थुन्से ल्याइन्। केही दिनपछि बुबाले ठेकी, मदानी, सुरो, चम्मर ल्याउनुभयो। उहाँले निगालाबाट बनेका पूजा सामग्री राख्ने ढक्की र धार्मिक

किताब राख्नका लागि सानो व्याक पनि ल्याउनुभयो । बिस्तारै गलैँचा, राडी, लुकुनी, थाङ्का, खाँडीको कपडा, भाङ्गाको भोला, अम्रिसाको कुचो, बाँसका कुर्सी र सोफा आए । चौँरीको घिउ, मह, गुराँसको जुस, मान्द्रेको अचार, कटुसका दिउल आदिको स्वाद सबैको जिब्रामा बस्न थाल्यो । गहत, सतीबयरको सातु, सिन्की, गुन्द्रुक, कोदो र फापरको पिठो, मार्सी चामल, बुडको आलु, पिँडालु, जिम्बु, सिस्नुको धुलो, किनामा आदि भित्रिन थाले । हुँदाहुँदा चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानका सामान भएनन् भने भातभान्सै नहुने स्थिति बन्न पुग्यो ।

चोमोलुङ्मा ब्रान्डका सामानसँगको घनिष्ठतासँगै त्यस औद्योगिक प्रतिष्ठानप्रति चासो जाग्न स्वाभाविक थियो । त्यसमाथि आफू परियो सगरमाथा शिखरको हिउँ पग्लिएर बनेको दुधकोशीमा धेरै पटक मकर नुहाएर हुर्किएको मान्छे । त्यसैले चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानका बारेमा रिपोर्ताज तयार पार्ने हुटहुटी जाग्यो ।

गत शनिबार बिहान रिमरिम उज्यालो हुँदै गर्दा म काठमाडौँको कोटेश्वरबाट सोलु दुधकुण्ड जाने माइक्रोबसमा चढेँ । बस भक्तपुर, बनेपा, धुलिखेल, नेपालथोक, खुर्कोट, घुर्मी, हिलेपानी, ओखलढुङ्गा, ठाडे हुँदै बेलुका ४ बजे सोलुसल्लेरी पुग्यो । सोलुखुम्बु जिल्लामा मेरा धेरै साथी छन् । बसबाट ओर्लनासाथ गणेश, रुद्र अनि डेन्डी मलाई भेट्न आइपुगे । साथीहरूले मेरा लागि एउटा होटलमा बस्ने व्यवस्था मिलाइदिएका रहेछन् । होटलमा केही बेर बिसाएँ, साथीहरूसँगै सुचिया पिएँ अनि भोला थन्क्याएँ । मित्र गणेशले मोटरसाइकलमा राखेर सल्लेरी बजार परिक्रमा गराए । चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानका निर्देशक छिरिङसँग फोनमा कुरा भयो । उनी घर गएका रहेछन् । भोलि बिहान १० बजे मात्रै सल्लेरी आइपुग्ने रहेछन् । “भोलि खानासाना खाएर भेट गरौँ, भोलिको समय तपाईँका लागि” उनले भने । बेलुका अबेरसम्म साथीहरूसँग गफ गरियो र राती ११ बजे सुत्न गइयो । यात्राको थकानले होला राम्रो निद्रा परेछ । बिहान आँखा खुल्दा भ्यालबाट सूर्यको प्रकाश छिर्न लागेको रहेछ ।

वैशाखको दिन, सल्लेरीमा जाडो गएको रहेनछ । बिहानको चियाखाजापछि गणेशजीले मोटरसाइकलमा चढाए । हामी मोटरसाइकलबाट खरीखोलासम्म र त्यसपछि पैदल हिँड्दै लुक्ला विमानस्थल पुग्यौँ । विमानस्थलमा भिडभाड रहेछ । हामीले केही फोटा खिच्यौँ । गणेशजीसँग मैले स्थानीय एफएम रेडियो र पत्रपत्रिकाका कार्यालय, क्याम्पस र केही सरकारी अड्डामा पुग्ने अवसर पाएँ । यस्तैमा बिहानको खाना खाने बेला भयो । खाना खाएर केही समय आराम गरेपछि छिरिङजीको फोन आयो । त्यति बेला दिउँसोको एक बजेको थियो ।

चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानका मुख्य परिकल्पनाकार, मुख्य परियोजनाकार, मूल लगानीकर्ता अनि निर्देशक छिरिङले मलाई प्रतिष्ठानको गेटमै स्वागत गरे । टेलिफोनमा धेरै पटक कुराकानी

भए पनि आमनेसामनेमा भेटघाट भने पहिलो पटक हुँदै थियो । मैले प्रतिष्ठानका बारेमा विस्तृतमा बुझ्न चाहेको कुरा बताएँ । छिरिङ मलाई सहयोग गर्न इच्छुक र उत्सुक देखिए । उनले औद्योगिक प्रतिष्ठानको परिकल्पनादेखि त्यसको स्थापना, सञ्चालन, उत्पादन, बिक्री वितरण सविस्तार बताए । मैले आवश्यक कुरा टिप्पै गएँ । मित्र गणेशले हाम्रो कुराकानीलाई भिडियोमा कैद गरे ।

चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानको मुख्य कार्यालय सोलुखुम्बु जिल्लाको सदरमुकाम सल्लेरीमा स्थापित रहेछ । यसका शाखा, उपशाखा देशका विभिन्न भागमा रहेछन् । “प्रतिष्ठानले विगत पाँच वर्षदेखि स्थानीय कच्चा पदार्थको प्रयोग गरी नेपालको मौलिकता र पहिचानमा आधारित वस्तुको उत्पादन गर्दै आएको छ । हाम्रा उत्पादन स्वदेश र विदेशमा समेत लोकप्रिय हुँदै आएका छन् ।” छिरिङले भने ।

औद्योगिक प्रतिष्ठानको समग्र अवलोकन र त्यस बारेको आवश्यक जानकारी लिएपछि मैले निर्देशक छिरिङको कामको प्रशंसा गरें र बधाई दिएँ । उनले नम्रतापूर्वक धन्यवाद दिए । ताइचिन चामलको चिउरा, चौँरीको घिउमा तारेको बुङको आलुको चाना, टिमुर र जिम्बुको चटनी, लालीगुराँसको जुस, स्याउको सलाद र सुकुटी जस्तै विभिन्न परिकार खाँदै हामीले कुराकानी गर्यौँ ।

“म आमाबुबाको सबैभन्दा जेठो सन्तान हुँ । मेरो बुबा भारी बोक्ने काम गर्नुहुन्थ्यो । आमा घरको काम गर्नुहुन्थ्यो । हामीसँग थोरै मात्र जग्गाजमिन थियो र त्यसको उब्जनीले तीनचार महिना पनि धान्दैनथ्यो । बुबाले भारी बोकेर अनि आमाले बनीबुतो गरेर हाम्रो जीवन चलेको थियो । म र भाइबहिनीहरू विद्यालयमा पढ्दै थियौँ । हाम्रो परिवारको दुर्भाग्य, एक साँझ बुबा भारीसहित हिउँमा चिप्लिएर भिरवाट खस्नुभयो र उहाँको जीवन समाप्त भयो । त्यति बेला म आठ कक्षामा पढ्थेँ । त्यसपछि मैले बुबाको उत्तराधिकारी भएर उहाँले गरिआएका काम सुरु गर्नुपर्थ्यो । मेरो पढाइ रोकियो । भारी बोक्न कहिले कटारी, कहिले जिरी र कहिलेकाहीं चाहिँ हिमाल चढ्नेको भरिया भएर बेसक्यामसम्म जानुपर्थ्यो । हिमाल चढ्न आउने पर्यटकको भारी बोक्न पाउँदा कमाइ अलिक राम्रै हुन्थ्यो तर त्यस्तो अवसर कम पाइन्थ्यो । बाँकी समयमा नाम्चेका व्यापारीका लागि सामान बोक्न जानुपर्थ्यो । यस्तैमा केही वर्ष बिते । संयोगवश, एक दिन एक जना विदेशी पर्यटकले मप्रति दया देखाए । मेरो बारेमा सबै कुरा थाहा पाएपछि उनले मलाई दश कक्षासम्म पढ्नका लागि छात्रवृत्ति दिने भए । उनले विद्यालयमा कुरा गरेपछि मलाई विद्यालयमा सरसफाइ गर्ने र बाँकी समय पढ्ने जागिर पनि मिल्यो । त्यही जागिरको पैसा र विदेशी पर्यटकले दिएको छात्रवृत्तिले मेरो घरखर्च र पढाइखर्चमा सहयोग भयो । मैले राम्रो श्रेणीमा एसएलसी उत्तीर्ण गरें ।”

केही बेर रोकिएर सुचियाको चुस्की लिँदै उनले भने, “एसएलसी पास गरेपछि मैले विद्यालयमा पढाउन पाएँ । जागिरसँगै उच्च शिक्षालाई पनि अधि बढाएँ । स्नातक सकेपछि केही समय सरकारी

जागिरे पनि भएँ । जागिर छोडेर केही समय ट्रेकिङ व्यवसायमा लागेँ । विभिन्न देशको भ्रमणको अवसर पनि मिल्यो तर मलाई अब्धै चित्त बुझेन । म जापानतिर हान्निँ । त्यहाँ गएपछि मैले श्रमको महत्त्व थाहा पाएँ । स्वदेशमै बसेर केही गर्न सकिन्छ भन्ने लाग्यो । दुई वर्षपछि म स्वदेश फर्किएँ ।”

“त्यसपछि के के गर्नुभयो ? कसरी यस क्षेत्रमा आउनुभयो ?” मैले उत्सुकतापूर्वक सोधेँ । उनले भने, “त्यसपछि केही साथीहरूको लहलहैमा लागेर मैले काठमाडौँ उपत्यका र तराईतिर जग्गा प्लटिङ गर्दै बेच्ने काम गरेँ । त्यसबाट पैसा त कमाइयो तर मन सन्तुष्ट हुन सकेन । खेतीयोग्य जमिन मासेर घडेरी बनाउने अनि महँगोमा बेच्ने । साहूको रिन काढेर विदेश गएका युवाले बसौँ परिश्रम गरेर दशबिस लाख जम्मा गर्छन् । त्यसरी कमाएको रुपियाँ सहर र सदरमुकामतिर घडेरी किनेर सक्छन् । कहिले र कसरी घर बनाउने भन्ने उनीहरूलाई थाहा हुँदैन । यदि फेरि आठदश वर्ष दुःख गरेर एकतले घर बनाए भने त्यसपछि के खाने भन्ने कुनै योजना र आधार हुँदैन । यसले त नेपाली कमाइलाई बर्बाद बनाउने रहेछ भन्ने थाहा पाएँ । खेतीयोग्य जमिन मासेर कङ्क्रिटको जडगल बनाउने त्यो पेसामा मन रमाएन । त्यसलाई चटकै छोडेर अनेक विकल्पको खोजी गरेँ । अन्ततः यतातिर आइपुगेँ ।”

मेरो जिज्ञासा बढ्दै गयो । “चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानको परिकल्पना चाहिँ कसरी गर्नुभयो ?” मैले सोधेँ ।

“विभिन्न देशको भ्रमण गरेपछि अनि जापानमा केही वर्ष काम गरेपछि मलाई थाहा भयो, जुन देशले आफ्नो देशको मौलिकतालाई, पहिचानलाई, स्रोत साधनलाई अनि श्रम र सिपलाई सदुपयोग गर्दै त्यसलाई विश्व बजारमा बेच्न सके तिनीहरू नै आत्मनिर्भर भएका रहेछन् । तिनीहरूले नै विकास गरेका रहेछन् । नेपालमा आएर केही व्यापार व्यवसायमा हात हालेपछि थाहा भयो, नेपाललाई प्रकृतिले अपार स्रोत साधन दिएको छ । मरुभूमिको तातो बालुवामा श्रम बेच्दा पनि खुसी हुने श्रमशक्ति पनि हामीसँग छ । यो त ठुलो कुरा हो नि तर हामीले यसको सदुपयोग गर्न सकेनौँ । यतिसम्म कि हामी हाम्रो खेतबारी बाँभो राख्छौँ र विदेशबाट अन्न आयात गर्छौँ । यत्रा खोलानाला छन्, करोडौँको माछा आयात गर्छौँ । यत्रा पाखापखेरा, जमिन बाँभै छन्, अरबौँको फलफूल र तरकारी आयात गर्छौँ । यो त साह्रै लाजमर्दो कुरा हो नि होइन र ? यो कुरा बुझेपछि मैले नेपाली मौलिकतामा, नेपाली स्रोतसाधनमा उद्योग खोल्नुपर्छ र त्यस्ता उद्योगबाट उत्पादित सामान मात्रै हामीले विदेशमा निर्यात गर्न सक्छौँ भन्ने ज्ञान प्राप्त भयो । त्यसपछि चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानको परिकल्पना जन्मियो । केही नजिकका साथीहरूलाई यसको अवधारणा बताए । उनीहरूले सुरुमा शङ्का गरे । गहन छलफलपछि साथीहरूले साथ दिए र अन्ततः त्यसले मूर्तता पायो ।”

“यो कामबाट चाहिँ सन्तुष्ट हुनुहुन्छ ?” मैले सोधें ।

“एकदमै । कतिपय व्यापार व्यवसायले आफू मात्र धनी भइन्छ । यो कामबाट भने आफूले पनि केही न केही कमाइन्छ र अरूलाई पनि कमाउने अवसर सिर्जना भएको छ । स्वदेशी कच्चा पदार्थको सदुपयोग, देशभित्रै रोजगारी सिर्जना, उपभोग्य वस्तुमा आत्मनिर्भर बन्ने प्रक्रियामा केही न केही योगदान अवश्य पुगेको छ । यसबाट मुलुकको अर्थतन्त्रको विकासमा सहयोग पुग्नका साथै हाम्रो मौलिकता र पहिचानको पनि संरक्षण, संवर्धन र विकास हुने छ ।” उनले ढुक्कसँग भने ।

यस प्रतिष्ठानका उत्पादनको बिक्री वितरण बढेसँगै देशका विभिन्न क्षेत्रमा यस्तै प्रकृतिका उद्योग खुलेको मलाई थाहा छ । त्यसैले मैले छिरिडलाई सोधें, “तपाईंहरूका प्रतिस्पर्धी त थपिँदै छन् नि । यसबाट तपाईंहरूलाई घाटा हुँदैन ?”

“हेर्नुहोस् सर, आजको युग प्रतिस्पर्धाको युग हो, एकाधिकारको होइन । हामीले राम्रा र उपयोगी वस्तुको उत्पादन गर्न सक्थौं भने बजारको समस्या हुँदैन । विश्वव्यापीकरणको आजको युगमा नेपाली संसारभर छरिएर रहेका छन् । विश्वको जुनसुकै कुनामा पुगे पनि नेपालीले आफ्नो मौलिकता र पहिचानलाई भुलेका छैनन् । उनीहरू उपलब्ध भएसम्म आफ्ना मौलिक वस्तुको उपभोग गर्न रुचाउँछन् । आज विश्वभर कृत्रिम र विषादीयुक्त खानपानका कारण अनेक रोग निम्तिएका छन् । नेपाल जस्तो प्रकृतिको सुन्दर देशमा हामीले अर्गानिक तथा प्राकृतिक वस्तुको उत्पादन गर्न सक्थौं भने हाम्रा उत्पादन संसारभर बिक्रे छन् । त्यसैले प्रतिस्पर्धीहरू थपिँदैमा आत्तिनु पर्दैन । बजारको विस्तारसँगै कुनै एउटा उद्योगका उत्पादनले मात्र सबैको माग र आवश्यकता पूरा गर्दैन । कुनै एक क्षेत्रमा स्थापित उद्योगले सबैको चाहना र आवश्यकताको परिपूर्ति सम्भव छैन ।” यति भनेर उनले एउटा स्याउको टुक्रा मुखमा हाले ।

“हामीकहाँ नयाँ कुराको परिकल्पना गर्ने, जोखिम मोल्ने भन्दा पनि अरूले गरेको हेरेर त्यसैको अनुसरण गर्ने र अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा गर्ने चलन छ । कुनै चोकमा एउटा मम पसल राम्रोसँग चल्यो भने एकैसाथ आठदशओटा मम पसल खुल्छन् । एउटा मासु पसलमा राम्रो बिक्री भयो भने एकैसाथ पाँचसातओटा मासु पसल खुल्छन् । अरू विषयतिर मानिसको ध्यानै जाँदैन । तपाईंहरूले नाफा कमाएको देखेर अरूले पनि उही प्रकृतिमा उद्योग खोलेको देखिन्छ नि । यसले तपाईंहरूलाई असर गर्दैन ।” गुराँसको जुसको चुस्की लिँदै मैले भनें ।

“तपाईंले भनेको ठिक हो । हामीले विकल्प खोज्नुपर्छ । सबैले उही काम गरेर हुँदैन । हाम्रा आवश्यकता असीमित छन् । तिनको परिपूर्तिका लागि विविधता आवश्यक हुन्छ तर नगर्नुभन्दा केही गर्नु राम्रो हो । ‘देखासिकी गरी खा आरिसे मरी जा’ भन्ने हाम्रो उखान पनि छ । जहाँसम्म हाम्रो जस्तो उद्योगको कुरा छ, त्यसमा भने अहिले कति पनि काम भएकै छैन । हामीले गरेका काम त

हात्तीका मुखमा जिरा जस्ता मात्रै हुन् । यस्ता हजारौं उद्योग हुनुपर्छ । केही कुरामा भने हामीले ध्यान दिनैपर्छ । पहिलो कुरा हो गुणस्तरमा सम्झौता गर्नुहुँदैन । दोस्रो कुरा स्वस्थ प्रतिस्पर्धा, सहकार्य र आदानप्रदानको संस्कृति बसाउनुपर्छ । त्यसो गर्न सके हामी जति धेरै उत्पादन त्यति धेरै फाइदाको अवस्थामा जान्छौं ।” यसो भन्दै गर्दा छिरिङको अनुहारमा गम्भीरता भल्किन्थ्यो ।

मैले आजको अन्तिम प्रश्न भन्दै उनलाई सोधें, “उद्यम गर्न चाहनेहरूलाई के सुझाव दिनुहुन्छ ?” केही बेर सोचेर उनले भने, “आफू मात्र धनी बन्ने काम कुनै ठुलो कुरा होइन, कुनै पुरुषार्थ होइन र त्यो त उद्यम पनि होइन । दुनियाँलाई ठगेर आफू धनी बन्ने काम उद्यम होइन, अधम हो । उद्यमी हुनु भनेको आफूसँगै अरूलाई पनि धनी बनाउने काम हो । हरेक उद्यमीका लागि उन्नतिको मार्ग नै यही हो ।”

पत्तै नपाई सूर्य अस्ताचलमा डुब्ने वेला भइसकेछ । सूर्यका किरण पश्चिम क्षितिजमा लुकिसक्दा पनि लुम्बुर हिमालमा ठोकिएर आएको रातो आभाले उज्यालो दिइरहेको थियो । त्यही आभाको उज्यालोमा छिरिङको अनुहार धपक्कै बलेको थियो । मैले उनको अनुहार गहिरोसँग हेरें । एउटा मझौला कदको गहुँगोरो वर्णको छिरिङको मुहारमा नेपालको सुन्दर आकृति देख्न सकिन्थ्यो । हामीले कुराकानी छोट्यायौं । औद्योगिक प्रतिष्ठानको मूल गेटमा उभिएर फोटो खिचायौं अनि फेरि फेरि पनि भेट्ने वाचा गर्दै हात मिलाएर बिदा भयौं ।

बेलुका सातै बजे खाना खाएर होटलको कोठामा छिरेको म अहिले रातको एघार बज्दा पनि ल्यापटपको किबोर्डमा भुन्डिरहेको छु । पल्लो कोठामा बास बसेका विदेशीको घुराइको घुर्रघुर्र आवाजबाहेक सबैतिर सुनसान छ । अँ, भर्खरै पर कतै स्याल कराएको सुनियो । लौ, कुकुर पनि एक सुरले भुक्न थाले । होइन, अहिलेसम्म कता गएका थिए यी कुकुर ! अब त यो रिपोतार्ज पनि तयार भयो । ए, ‘उद्योग दैनिक’ का सम्पादकले एसएमएस गरेका रहेछन्, “सर त्यो लेख भोलि नै जाओस् भनेको । रातीको १२ बजेसम्म पाउन सके हुन्थ्यो ।” “हुन्छ, मैले लेखिसकेँ, अब एक पटक खरर पढ्छु र पठाइदिन्छु ।” मैले एसएमएसको जवाफ फर्काएँ र लागें ल्यापटपको मनिटरमा आँखा दौडाउन । केहीबेरमा पढिसकेर सम्पादकलाई इमेलमार्फत रिपोर्ट पठाएँ । रिपोर्ट पठाएको केही बेरमै सम्पादकबाट फोन आयो शीर्षक के दिने होला भनेर । छिरिङसँगको वार्ताबाट पाएको सन्देशले मलाई साँच्चिकै प्रभाव पारेको थियो । यो जनजीवनलाई सहज बनाउने मार्ग बन्न सक्छ भन्ने लाग्यो र भनिदिए ‘जीवन मार्ग’ ।

शब्दश्रृङ्खला

१. शब्द र अर्थका बिचमा जोडा मिलाउनुहोस् :

शब्द	अर्थ
मौलिक	स्वदेशबाट विदेशमा सामान पठाउने काम
बाहुल्य	नियन्त्रण, अधिकार
जतन	कसैको आधार नलिएको, सिर्जनात्मक
चिनो	स्पष्ट आकार भएको
निर्यात	धेरै हुनाको भाव वा अवस्था
वर्चस्व	सम्पन्न, पूरा
मूर्त	चिह्न, निसान
किनिमा	असल
मकर नुहाउनु	आफ्नो अधिकार बाहिरको कुरामा गरिने दखल
हस्तक्षेप	उज्यालो
फते	भटमासबाट बनाइएको एक प्रकारको परिकार सुरक्षित माघे सङ्क्रान्तिमा नुहाउने काम

२. तल पाठमा भएका खानेकुराका नामको सूची दिइएको छ । शिक्षकको सहयोगबाट ती खानेकुराका बारेमा थाहा पाउनुहोस् :

कटुसका दिउल, सतीबयर, सिन्की, सुचिया, मार्सी चामल, गहत, बुडको आलु, पिँडालु, जिम्बु

३. शिक्षक र साथीसँग सोधखोज गरेर दिइएका सामानका बारेमा थाहा पाउनुहोस् :

काइँयो, थाक्रो, फिपी, नाड्लो, डालो, चाल्नो, गलैँचा, राडी, लुकुनी, थाङ्का, खाँडीको कपडा, भाङ्ग्राको भोला, बाँसका कुर्सी, सोफा, डालो, थुन्से, अम्रिसाको कुचो, नेपाली कागज, ठेकी, मदानी, सुरो

४. दिइएका शब्दको अर्थ लेख्नुहोस् :

परिकल्पनाकार, आना, धुर, आत्मनिर्भर, आयात, एकाधिकार, कृत्रिम, अर्गानिक, जोखिम, विकल्प

५. शब्दकोशको सहायताबाट उदाहरणमा दिए भैं तलका शब्दको शब्दवर्ग, शब्दस्रोत र अर्थ लेख्नुहोस् :

शब्द	शब्दवर्ग	शब्दस्रोत	अर्थ
असल	वि. (विशेषण)	अ. (अरबी)	राम्रो
विकास
इष्ट
स्कूल
किनामा
चिया

६. दिइएका कुनै पाँचओटा उखानलाई वाक्यमा प्रयोग गरी कक्षामा सुनाउनुहोस् :

हात्तीका मुखमा जिरा, काम गर्ने कालु मकै खाने भालु, खाने मुखलाई जुँघाले छेकदैन, गर्ने भन्ने हनुमान् पगरी गुथ्ने ढेडु, घाँटी हेरी हाड निल्लु, बोल्नेको पिठो पनि बिक्रछ नबोल्नेको चामल पनि बिक्रदैन, मेरो गोरुको बाह्रै टक्का, म ताक्छु मुढो बन्चरो ताक्छ घुँडो, रातभरि करायो दक्षिणा हरायो, हुने बिरुवाको चिल्लो पात, हात्ती आयो हात्ती आयो फुस्सा, एकले थुकी सुकी सयले थुकी नदी, नमचिचने पिडको सय भट्टका

बोध तथा अभिव्यक्ति

१. रिपोर्टाज पाठ पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर भन्नुहोस् :

- (क) चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठान कस्तो प्रतिष्ठान हो ?
 (ख) चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानबाट बिक्री गरिने सामान किन लोकप्रिय भए ?
 (ग) छिरिङको पारिवारिक पृष्ठभूमि कस्तो छ ?
 (घ) किन छिरिङलाई जग्गा प्लटिङ व्यवसाय ठिक लागेन ?

२. दिइएको रिपोर्टाज अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

“हेर्नुहोस् सर, आजको युग प्रतिस्पर्धाको युग हो, एकाधिकारको होइन । हामीले राम्रा र उपयोगी वस्तुको उत्पादन गर्न सक्यौं भने बजारको समस्या हुँदैन । विश्वव्यापीकरणको आजको युगमा नेपाली संसारभर छरिएर रहेका छन् । विश्वको जुनसुकै कुनामा पुगे पनि नेपालीले आफ्नो मौलिकता र पहिचानलाई भुलेका छैनन् । उनीहरू उपलब्ध भएसम्म आफ्ना मौलिक वस्तुको उपभोग गर्न रुचाउँछन् । आज विश्वभर कृत्रिम र विषादीयुक्त खानपानका

कारण अनेक रोग निम्निएका छन् । नेपाल जस्तो प्रकृतिको सुन्दर देशमा हामीले अर्गानिक तथा प्राकृतिक वस्तुको उत्पादन गर्न सक्यौं भने हाम्रा उत्पादन संसारभर बिक्रने छन् । त्यसैले प्रतिस्पर्धी थपिँदैमा आत्तिनु पर्दैन । बजारको विस्तारसँगै कुनै एउटा उद्योगका उत्पादनले मात्र सबैको माग र आवश्यकता पूरा गर्दैन । कुनै एक क्षेत्रमा स्थापित उद्योगले सबैको चाहना र आवश्यकताको परिपूर्ति सम्भव छैन ।” यति भनेर उनले एउटा स्याउको टुक्रो मुखमा हाले ।

प्रश्नहरू

(क) नेपाली मौलिक उत्पादनको बजार कस्तो छ ?

(ख) पाठमा प्रतिस्पर्धी थपिँदैमा आत्तिनु पर्दैन किन भनिएको हो ?

३. किन लेखक चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानका विषयमा रिपोर्टाज लेख्न अग्रसर भए, लेख्नुहोस् ।

४. दिइएको रिपोर्टाज अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर भन्नुहोस् :

हामीले विकल्प खोज्नुपर्छ । सबैले उही काम गरेर हुँदैन । हाम्रा आवश्यकता असीमित छन् । तिनको परिपूर्तिका लागि विविधता आवश्यक हुन्छ तर नगर्नुभन्दा केही गर्नु राम्रो हो । ‘देखासिकी गरी खा आरिसे मरी जा’ भन्ने हाम्रो उखान पनि छ । जहाँसम्म हाम्रो जस्तो उद्योगको कुरा छ, त्यसमा भने अहिले कति पनि काम भएकै छैन । हामीले गरेका काम त हात्तीका मुखमा जिरा जस्ता मात्रै हुन् । यस्ता हजारौं उद्योग हुनुपर्छ । केही कुरामा भने हामीले ध्यान दिनैपर्छ । पहिलो कुरा हो गुणस्तरमा सम्भौता गर्नुहुँदैन । दोस्रो कुरा स्वस्थ प्रतिस्पर्धा, सहकार्य र आदानप्रदानको संस्कृति बसाउनुपर्छ । त्यसो गर्न सके हामी जति धेरै उत्पादन त्यति धेरै फाइदाको अवस्थामा जान्छौं ।

प्रश्नहरू

(क) ‘देखासिकी गरी खा आरिसे मरी जा’ भन्ने उखानको तात्पर्य के हो ?

(ख) जति धेरै उत्पादन त्यति धेरै फाइदाको अवस्थामा पुग्ने उपाय के हो ?

५. विभिन्न देशको भ्रमणबाट छिरिडले कस्तो शिक्षा पाए, लेख्नुहोस् ।

६. छिरिडको जीवन सङ्घर्षबाट के शिक्षा लिन सकिन्छ, आफ्नो विचार लेख्नुहोस् ।

७. दिइएका उद्धरणको व्याख्या गर्नुहोस् :

(क) “हामीकहाँ नयाँ कुराको परिकल्पना गर्ने, जोखिम मोल्नेभन्दा पनि अरूले गरेको हेरेर त्यसैको अनुसरण गर्ने, अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा गर्ने चलन छ ।”

(ख) “वास्तवमा कलम र हृदय दुवैको मेल भएपछि राम्रो लेख्न सकिने रहेछ ।”

८. तपाईंलाई छिरिडसँगको वार्ताका आधारमा तयार पारिएको जीवन मार्ग कस्तो लाग्यो, तर्कसहित आफ्नो विचार लेख्नुहोस् ।

९. दिइएको अनुच्छेद पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

नेपालले हेलसिन्की ओलम्पिक (सन् १९५२) देखि ओलम्पिक खेलमा भाग लिएको बताइन्छ तर यसको पुष्टि हुन सकेको छैन । सन् १९६० को रोम ओलम्पिकमा नेपालले एक जना पर्यवेक्षक पठाएको भनिएको छ । नेपालको पहिलो औपचारिक ओलम्पिक खेलको सहभागिता भने सन् १९६४ को टोकियो ओलम्पिकबाट भएको देखिन्छ । सन् १९६३ मा नेपालमा पहिलोपल्ट ओलम्पिक ज्योति ल्याइएको थियो । सन् १९६४ को टोकियोमा भएको १८ औँ ओलम्पिक खेलकुदमा छ जना नेपाली खेलाडीले प्रतिस्पर्धा गरेका थिए । सन् १९६८ को मेक्सिको ओलम्पिकमा नेपालले सहभागिता जनाएन । सन् १९७२ मा जर्मनीको म्युनिखमा सम्पन्न २० औँ ओलम्पिकमा नेपालबाट दुई जना धावकले भाग लिएका थिए । २१ औँ मोन्ट्रियल ओलम्पिकमा वैकुण्ठ मानन्धरले म्याराथनमा सहभागिता जनाए । सन् १९८० को मास्को ओलम्पिकमा १२ जना नेपाली खेलाडीले भाग लिए । सन् १९८४ को लस एन्जलस ओलम्पिकमा एथलेटिक्स, बक्सिङ र भारोत्तोलनमा नै ११ नेपाली खेलाडीले भाग लिएका थिए । सन् १९८८ मा सोलमा भएको २४ औँ ओलम्पिक भने नेपालका लागि ऐतिहासिक भयो । ओलम्पिकमा पहिलो पटक प्रदर्शनी खेलका रूपमा समावेश गरिएको तेक्वान्दो खेलबाट नेपालका विधान लामाले काश्य पदक जितेर ओलम्पिक संसारलाई चकित तुल्याए । प्रदर्शनी खेलका कारण सो पदक आधिकारिक पदक तालिकामा भने परेन । त्यसपछि सन् १९९२ को २५ औँ ओलम्पिकमा पाँच खेलाडी, सन् १९९६ को एटलान्टा ओलम्पिकमा छ खेलाडी, सन् २००० को सिड्नी ओलम्पिकमा पाँच खेलाडीले सहभागिता जनाए जसमा सुटिङकी भगवती खत्रीले वाइल्ड कार्ड प्राप्त गरिन् । सन् २००४ को २८ औँ एथेन्स ओलम्पिकमा भने नेपालले नयाँ इतिहास रच्यो । सो ओलम्पिकका लागि बैङ्ककमा सम्पन्न एसियाली छनोट चरणमा काश्य पदक जितेर सङ्गिना वैद्यले पदकको ढोका खोलेकी थिइन् । २९ औँ बेइजिङ ओलम्पिक (सन् २००८) मा दीपक विष्टले सङ्गिना वैद्यको पाइला पछ्याए । उनी पनि छनोट चरण पार गरी बेइजिङ पुगेका हुन् । भियतनाममा भएको

एसियन ओलम्पिक्स छनोट चरणमा काश्य पदक जित्दै उनले सो सफलता पाएका हुन् । बेइजिङमा टेक्वान्दो, एथ्लेटिक्स, पौडी, जुडो र सुटिड खेल गरी आठ खेलाडीको प्रतिनिधित्व थियो । लन्डन ओलम्पिक (सन् २०१२) मा नेपालले वाइल्ड कार्ड पाएर सहभागिता जनाउन पाएको थियो । ब्राजिल ओलम्पिक (सन् २०१६) मा नेपालले पाँच खेलमा सहभागिता जनाएको थियो । सन् २०२० मा जापानमा हुने ओलम्पिक खेल कोरोना भाइरसका कारण रोकिएकाले २०२१ मा सम्पन्न भयो ।

प्रश्नहरू

- (क) ओलम्पिक खेलमा नेपालको प्रवेश कहिले र कहाँबाट भएको हो ?
- (ख) ओलम्पिकमा नेपालको सहभागिता कुन कुन खेलमा हुने गरेको छ ?
- (ग) सन् १९८० को मास्को ओलम्पिकमा कति जना नेपाली खेलाडीले भाग लिए ?
- (घ) नेपालले ओलम्पिक खेलमा पाएको सफलता कस्तो छ ?

१०. दिइएको अनुच्छेदबाट चारओटा बुँदा टिपी एक तिहाइमा नबढ्ने गरेर सारांश लेख्नुहोस् :

परापूर्वकालदेखि समाजमा प्रचलित कलालाई लोककला भनिन्छ । लोककला एक पुस्ताबाट अर्को पुस्तामा पुस्तान्तरण हुँदै जान्छ । नेपालमा थारु, मैथिली, पर्वते, नेवारी, जैती, अवधी, मुस्ताङ्गी, भोटे, खाम, किरात, राजवंशी आदिका लोककला प्रचलित छन् । यीमध्ये थारु लोककला पनि एक हो । थारु लोककलाअन्तर्गत चित्रकला, मूर्तिकला, वास्तुकला, हस्तकला, भुट्टीकला, गोडैनाकला आदि पर्छन् । तिनमा पनि विशेष गरी चित्र र मूर्तिकला बढी प्रचलित छन् । चित्रकला भित्ता, प्रस्तर, डेहरी, हस्तकलाका सामान, भूमि, पट, वास्तु, काठ, कागज आदि माध्यमबाट बनाइन्छ । थारु समाजमा विशेष गरी पश्चिमतिर अस्टिम्की र मिथिला क्षेत्रतिर कोहवर/सितुवा र बाँसबसिनी चित्र बढी प्रचलित छन् । त्यस्तै सुदूरपूर्वमा मोखकला र सुदूरपश्चिममा सजावटीय चित्र तथा उद्भूत मूर्ति बनाउने चलन रहेको छ । कृष्णाष्टमीका दिन घरको भित्तामा बनाइने चित्रलाई अस्टिम्की भनिन्छ । प्रतीकात्मक ढङ्गले बनाइने यो चित्रले सत्य, त्रेता, द्वापर र कलियुगलाई समेटेको हुन्छ । विवाहका बेला थारुहरूले बनाउने चित्र 'सितुवा/कोहवर' भनिन्छ । ज्यामितीय आकारमा बनाइएका यस्ता चित्रमा पहेंलो, रातो, हरियो र कालो रङको प्रयोग अधिक मात्रामा गरिएको हुन्छ । यो चित्रको खास उद्देश्य वैवाहिक जीवनलाई सुमधुर बनाउनु हो । थारु समाजमा पूजाआजा तथा विभिन्न संस्कारजन्य कार्यमा विभिन्न खाले चित्र बनाइन्छ । बेहुली घर भित्र्याउने वेलामा सेलरोटी आकारको प्रतीकात्मक गोलो चित्र बनाइन्छ । देवदेवीको पूजापाठका बेला त्रिशूल,

स्वस्तिक चिह्न, कमल, त्रिभुज, षट्कोणलगायतका प्रतीकात्मक चित्र बनाइने गरिन्छ । चट्याङ नपरोस् भनेर सेतो माटाले घरको बाहिरपट्टिको भित्ताका बिचमा रेखा तानिन्छ र त्रिशूल बनाइन्छ । थारु समाजमा प्रस्तर, काष्ठ तथा सेरामिक मूर्तिकला प्रचलनमा रहेका छन् । तीमध्ये पनि सेरामिक कलाको बढी प्रयोग भएको पाइन्छ । भाँडावर्तन, हात्ती, घोडा, बाघ, मयूर, जोखवा जोखिनियाँलगायतका माटाका मूर्ति थारु समाजमा प्रचलित छन् ।

देवेन्द्र थुम्केली

सुनाइ र बोलाइ

१. सुनाइ पाठ १२ सुन्नुहोस् र दिइएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

- कम्प्युटरलाई व्यवस्थित बनाउने कार्य केले गरेका हुन्छन् ?
- हार्डवेयर भनेको के हो ?
- निवेशअन्तर्गत पर्ने उपकरण के के हुन् ?
- कम्प्युटरलाई सधैं स्वस्थ र क्रियाशील बनाउन के गर्नुपर्ने हुन्छ ?

२. किन कम्प्युटरमा एन्टिभाइरस सफ्टवेयर राख्नुपर्छ, सुनाइ पाठ १२ का आधारमा तर्क दिनुहोस् ।

भाषातत्त्व

१. तलको तालिकामा दिइएका प्रत्यक्ष कथन र अप्रत्यक्ष कथनका वाक्य पढ्नुहोस् । प्रत्यक्ष कथनका वाक्यलाई अप्रत्यक्ष कथनमा परिवर्तन गर्दा भएका कार्य 'प्रक्रिया' शीर्षकअन्तर्गत दिइएका छन्, तिनका बारेमा पनि हेक्का राख्नुहोस् र माथिको पाठबाट प्रत्यक्ष कथनमा रहेका पाँचओटा वाक्य टिप्नुहोस् :

प्रत्यक्ष कथन	अप्रत्यक्ष कथन	प्रक्रिया
१. गुरुले भन्नुभयो, “पढाइ त राम्रो छ ।”	- गुरुले के भन्नुभयो भने पढाइ त राम्रो छ । - पढाइ त राम्रो छ भनी गुरुले भन्नुभयो । - गुरुले पढाइ राम्रो भएको विचार व्यक्त गर्नुभयो । - गुरुले पढाइ राम्रो भएको बताउनुभयो ।	- उद्धरण चिह्न हटाइएको, कथन अंश र कथयिता अंशलाई के ..भने, भनी, एको संयोजकद्वारा जोडिएको

<p>२. विद्यार्थीले एक स्वरमा भने, “हजुरको प्रेरणाले नै हामी राम्रो पढ्न सक्ने भएका हौं ।”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - विद्यार्थीले के ठहर्‍याए भने गुरुको प्रेरणाले नै उनीहरू राम्रो पढ्न सक्ने भएका हुन् । - विद्यार्थीले गुरुको प्रेरणाले नै उनीहरू राम्रो पढ्न सक्ने भएको बताए । 	<ul style="list-style-type: none"> - कथयिता अंशको क्रियापदलाई कथन अंशको आशयअनुसार बताउ, ठान्, ठहर्‍याउ, कामना गर्, प्रतिबद्धता व्यक्त गर्, निर्देशन दिई आदिमा परिवर्तन गरिएको
<p>३. गुरुले भन्नुभयो, “तिमीहरू निकै मिहिनेती छौं ।”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - गुरुले उनीहरू निकै मिहिनेती भएको ठहर्‍याउनुभयो । - गुरुका अनुसार उनीहरू निकै मिहिनेती छन् । - गुरुले उनीहरूलाई निकै मिहिनेती ठान्नुभयो । 	<ul style="list-style-type: none"> - कथन अंशको पुरुषलाई कथयिता अंशको पुरुषअनुसार परिवर्तन गरिएको, कथन अंश द्वितीय पुरुषमा भएको ठाउँमा कथयिता अंशको कर्मका अनुसार परिवर्तन गरिएको
<p>४. विद्यार्थीले भने, “हामी सक्दो मिहिनेत गर्छौं ।”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - विद्यार्थीले सक्दो मिहिनेत गर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरे । - विद्यार्थीले सक्दो मिहिनेत गर्ने बताए । 	<ul style="list-style-type: none"> - निकटतावाचक शब्द ‘यो’ र ‘यस’ लाई दुरीवाचक शब्द त्यो र त्यसमा परिवर्तन गरिएको
<p>५. गुरुले भन्नुभयो, “सबैको परीक्षा राम्रो होस् ।”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - गुरुले सबैको परीक्षा राम्रो होस् भन्ने कामना गर्नुभयो । - गुरुले सबैको परीक्षा राम्रो होस् भन्ने चाहनुभयो । 	
<p>६. गुरुले भन्नुभयो, “यी किताबलाई यस बेन्चमा राख् ।”</p>	<ul style="list-style-type: none"> - गुरुले ती किताबलाई त्यस बेन्चमा राख्न निर्देशन दिनुभयो । 	

७. रिमाले भनिन्, “प्रतिष्ठा, तिमी दुईचार दिन घरमै आराम गर ।”	- रिमाले प्रतिष्ठालाई दुईचार दिन घरमै आराम गर्ने सल्लाह दिइन् ।	
८. डोल्माले भनिन्, “नेपालले साहसिक पर्यटन क्षेत्रमा निकै प्रगति गर्ला ।”	- डोल्माले नेपालले साहसिक पर्यटन क्षेत्रमा निकै प्रगति गर्ने सम्भावना व्यक्त गरिन् ।	
९. आरिफले भने, “आहा ! यहाँबाट रारा ताल कति राम्रो देखिँदो रहेछ ।”	- आरिफले त्यहाँबाट रारा ताल सुन्दर देखिएकामा खुसी व्यक्त गरे ।	
१०. सुल्तानले आसिफलाई भने, “यहाँ तिमी कहिले आयौ ?”	- सुल्तानले आसिफलाई त्यहाँ कहिले आएको भनी सोधे ।	

२. माथिको तालिकामा दिइए जस्तै दिइएको अनुच्छेदमा प्रयुक्त प्रत्यक्ष कथनलाई अप्रत्यक्ष कथनमा परिवर्तन गर्नुहोस् :

एक पटक एक जना विद्वान् दार्शनिक एरिस्टोटलकहाँ गए । विद्वान् आएको देखेर एरिस्टोटलले भने, “तपाईं किन यहाँ आउनुभयो ?” विद्वान्ले भने, “तपाईंलाई पढाउने गुरुका बारेमा जान्ने चाहनाले आएको हुँ ।” एरिस्टोटलले भने, “मेरा गुरुका बारेमा किन जान्न चाहनुहुन्छ ?” विद्वान्ले भने, “म उहाँसँग भेट गर्न चाहन्छु ।” एरिस्टोटलले भने “तपाईं मेरा गुरुसित भेटघाट गर्न सक्नुहुन्न ।” विद्वान्ले भने, “के उहाँ यस संसारमा हुनुहुन्न ?” एरिस्टोटलले भने, “हैन, यस संसारमा उहाँ सधैं रहनुहुन्छ । मेरा गुरु त कहिल्यै मर्नुहुन्न ।” “यसको मतलब मैले बुझिनँ” विद्वान्ले भने । एरिस्टोटलले भने, “यस संसारमा जति पनि मूर्ख छन् ती सबै मेरा गुरु हुन् । संसार रहन्जेल मूर्ख पनि रहिरहन्छन् ।” विद्वान्ले फेरि भने “तपाईंले किन मूर्खलाई गुरु बनाउनु भयो ?” एरिस्टोटलले भने, “दुर्गुण कस्ता कस्ता हुन्छन् भन्ने बुझ्नु” । विद्वान्ले भने, “दुर्गुणका बारेमा किन्न जान्न चाहनुभयो ।” एरिस्टोटलले भने “सबभन्दा पहिले म आफूमा रहेका सबै दुर्गुण त्याग्न चाहन्थे ।” विद्वान्ले भने, “मैले बुझें । अब म जाऊँ ?” एरिस्टोटलले भने, “जानुहोस् ।”

३. दिइएको संवाद पढ्नुहोस् र त्यसमा आएका कथनलाई अप्रत्यक्ष कथनमा परिवर्तन गरेर एउटा अनुच्छेद तयार पार्नुहोस् :

(निर्देश पढ्ने कोठामा बसेर किताब मिलाउँदै छन् । उनका बुवा त्यहाँ आउनुहुन्छ)

बुबा - छोरा, भात खायौ ?

निर्देश - खाएँ बुबा ।

बुबा - छोरा, आज विद्यालय छिटै जाऊ है ।

निर्देश - किन बुबा ?

बुबा - आज पानी पर्ला जस्तो छ ।

निर्देश - भोलामा छाता हालेको छु ।

बुबा - छाताले थग्न नसक्ने पानी पर्ला जस्तो छ । यसैले चाडै जाऊ भनेको हुँ ।

निर्देश - हस् बुबा । (एकछिन पछि) बुबा, म जाऊँ ?

बुबा - राम्रोसँग जाऊ छोरा ?

(निर्देश विद्यालय प्रस्थान गर्छन्)

४. दिइएको अनुच्छेदबाट अप्रत्यक्ष कथनमा रहेका चारओटा वाक्य खोज्नुहोस् र तिनलाई प्रत्यक्ष कथनमा बदल्नुहोस् :

तेन्जिङले निमासँग पुस्तकालय जाने प्रस्ताव राख्यो । निमाले स्वीकृति जनाई । रतियाले आफू पनि पुस्तकालय जान चाहेको बताई । तीनै जना पुस्तकालय गए । त्यहाँ उनीहरूले दोर्जेलाई पनि भेटे । दोर्जेले उनीहरूसित पुस्तकालय आउनुको प्रयोजन सोध्यो । उनीहरूले नेपालको लोक संस्कृति र साहित्यका बारेमा शोधखोज गर्न आएको बताए । दोर्जेले उनीहरूलाई कर्नालीको लोक संस्कृति नामक पुस्तक पनि पढ्नुपर्ने सल्लाह दियो । उनीहरूले सुभाषका लागि दोर्जेलाई धन्यवाद दिए ।

५. दिइएको तालिकामा दिइएका वाक्यको उद्देश्य र विधेय खण्ड पढ्नुहोस् र तालिकाको अन्त्यमा दिइएको व्याख्यात्मक अंशलाई समेत आधार बनाई माथिको पाठबाट पाँचओटा वाक्य टिपेर तिनको उद्देश्य खण्ड र विधेय खण्ड छुट्याउनुहोस् :

वाक्य	संरचना	
	उद्देश्य खण्ड	विधेय खण्ड
१. पेम्बा मिहिनेती विद्यार्थी हो ।	पेम्बा	मिहिनेती विद्यार्थी हो ।

२. मिहिनेती पेम्बा परीक्षामा सफल हुन्छ ।	मिहिनेती पेम्बा	परीक्षामा सफल हुन्छ ।
३. पेम्बाकी आमाले घरका सबैलाई चियाखाजा दिनुहुन्छ ।	पेम्बाकी आमाले	घरका सबैलाई चियाखाजा दिनुहुन्छ ।
४. मिहिनेती पेम्बा धेरै चलाख केटो हो ।	मिहिनेती पेम्बा	धेरै चलाख केटो हो ।
५. त्यस केटाले कर्णप्रिय गीत गायो ।	त्यस केटाले	कर्णप्रिय गीत गायो ।
६. त्यस ठुलो केटाले गुलियो आँप खायो ।	त्यस ठुलो केटाले	गुलियो आँप खायो ।
७. त्यस मिहिनेती केटाले बहिनीलाई गृहकार्य सिकायो ।	त्यस मिहिनेती केटाले	बहिनीलाई गृहकार्य सिकायो ।
८. पासाङको कान्छो भाइ त्यस चलाख केटाले गाउँका धेरै मान्छेलाई सहयोग गरेको छ ।	पासाङको कान्छो भाइ त्यस चलाख केटाले	गाउँका धेरै मान्छेलाई सहयोग गरेको छ ।
९. गाउँका सबै मान्छे, उसलाई धेरै माया गर्छन् ।	गाउँका सबै मान्छे	उसलाई धेरै माया गर्छन् ।

- माथिको तालिकामा दिइएका एउटा उद्देश्य र एउटा विधेयको संरचनामा रहेका भाषिक एकाइ वाक्य हुन् ।
- वाक्यमा जसका बारेमा केही कुरा भनिन्छ त्यसलाई बुझाउने पद वा पदावली उद्देश्य हो भने जे कुरा भनिन्छ त्यसलाई बुझाउने पद वा पदावली विधेय हो । 'पेम्बा धेरै मिहिनेत गर्छ ।' वाक्यमा पेम्बाका बारेमा भनिएकाले 'पेम्बा' उद्देश्य हो भने 'धेरै मिहिनेत गर्ने कुरा' भनिएकाले 'धेरै मिहिनेत गर्छ ।' अंश विधेय हो ।
- उद्देश्य र विधेयअन्तर्गत एक वा एकभन्दा बढी पद रहन सक्छन् । 'पेम्बाकी आमाले घरका सबैलाई चियाखाजा दिनुहुन्छ ।' वाक्यमा पेम्बाकी आमाले बारेमा भनिएकाले 'पेम्बाकी आमा' उद्देश्य हो भने 'घरका सबैलाई चियाखाजा दिने कुरा' भनिएकाले 'घरका सबैलाई चियाखाजा दिनुहुन्छ ।' विधेय हो । यस उदाहरणमा उद्देश्यअन्तर्गत दुईओटा पद आएका छन् भने विधेयअन्तर्गत चारओटा पद आएका छन् ।
- उद्देश्यमा नामपद र विधेयमा क्रियापद मुख्य घटकका रूपमा रहेका हुन्छन् । मुख्य घटकलाई शीर्ष पनि भनिन्छ । उद्देश्यमा नामपद शीर्षका रूपमा रहने भएकाले यसलाई नामपदावली र विधेयमा क्रियापद शीर्ष बन्ने भएकाले यसलाई क्रियापदावली

पनि भनिन्छ । उद्देश्य र विधेयमा शीर्षका रूपमा रहेका नामपद र क्रियापदबाहेक अन्य पद पनि आउन सक्छन् । शीर्षकाबाहेकका पदहरूलाई चाहिँ विस्तारक भनिन्छ ।

६. दिइएको तालिकामा उद्देश्य र विधेयअन्तर्गत विस्तारक र शीर्ष दुवै प्रयोग भएका केही उदाहरण दिइएका छन् । यस्तै अन्य पाँचओटा वाक्य पाठबाट खोजेर लेख्नुहोस् :

उद्देश्य (नाम पदावली)		विधेय (क्रिया पदावली)	
विस्तारक	शीर्ष (कर्ता)	विस्तारक	शीर्ष (समापक क्रिया)
-	म	आमाबुबाको सबैभन्दा जेठो सन्तान	हुँ ।
मेरो	बुबा	भारी बोक्ने काम	गर्नुहुन्थ्यो ।
मेरी	आमा	खेतीकिसानी	गर्नुहुन्थ्यो ।
मेरा हजुरबुबा हजुरआमा	दुवैले	जीवनसङ्घर्षबाट सदाका लागि विश्राम	लिइसक्नुभयो ।
आमाबुबाको जेठो सन्तान	मैले	खेतीपातीबाट आफ्नो जीवन निर्वाह	गरिरहेको छु ।
मेरी	जीवन साँगिनी चाहिँ	चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानमा कार्यरत	छिन् ।
चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानका सबै	सामान	हाम्रो घरमा	छन् ।
चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानका	सामान	आप्रवासी नेपालीहरूका घरमा पनि पर्याप्त मात्रामा	छन् ।
आप्रवासीलगायत हामी सबै	नेपाली	चोमोलुङ्मा औद्योगिक प्रतिष्ठानको प्रगति देखेर धेरै खुसी	छौं ।

७. दिइएको अनुच्छेदमा प्रयुक्त वाक्यबाट उद्देश्य खण्ड र विधेय खण्ड छुट्याउनुहोस् :

हामी पोखरा गयौं । हामी पहिलो दिन फेवाताल घुम्थौं । हामी फेवातलामा डुङ्गा चढ्यौं । धेरै विदेशी पर्यटक फेवातालमा आएका थिए । हामीले गीत पनि गायौं । तीन जना पर्यटक नाचे । गाउँका धेरै मानिस त्यहाँ भेला भएका थिए । केही गाउँलेले ताली बजाए । केहीले गीत गाए । हामी सबै त्यस दिन खुब रमायौं ।

७. शुद्ध बनाई पुनर्लेखन गर्नुहोस् :

गत सनिवार विहान रिमरीम उज्यालो हुँदैगर्दा म कोटेश्वरबाट सोलु दुधकुण्ड जाने माइक्रोबसमा चढें। बस भक्तपुर, धुलिखेल, नेपालथोक, खुर्कोट, घुर्मी, हिलेपानि, ओखलढुङ्गा, ठाडे हुँदै बेलुका ४ वजे सोलुसल्लेरि पूगयो।

सिर्जना र परियोजना कार्य

१. पढाइ वा अन्य क्षेत्रमा सफलता हासिल गर्ने तपाईंका आफन्त वा तपाईंले चिनेजानेको कुनै व्यक्तिसँग सम्पर्क राखी उहाँले गरेका सङ्घर्ष, परिश्रम र सफलतालाई समेटेर एउटा रिपोर्टाज लेख्नुहोस्।
२. कक्षामा सल्लाह गरी विभिन्न छापा वा अनलाइन पत्रिकामा प्रकाशित रिपोर्टाज सङ्कलन गर्नुहोस् र आफूले सङ्कलन गरेको रिपोर्टाज कक्षामा प्रस्तुत गर्नुहोस्।